

IOSIF ROMANOV, LIBRAR ȘI EDITOR

FLORIN ROTARU*

Un librar mesianic din perioada tranziției de la clasicism la romantism este transilvăneanul Iosif Romanov. Născut în 1803¹, la Beadorf lângă Sighișoara din părinții Iosif și Maria originari din ținutul Târnavelor², învață carte alături de frații săi mai mari Ana și Ioan, într-o școală românească. Educația ortodoxă și reminiscentele clasicismului i-au întărit credința în idealul iluminării poporului prin cuvântul scris. După clasele primare, părinții îi aleg meseria de negustor și începe ucenicia la Casa de Comerț „Constantin Hagi Pop” din Sibiu, împreună cu un prieten, Iosif Popovici³. Aici i-a întâlnit iluministul Dinicu Golescu. Destinul celor doi tineri ucenici se schimbă radical. Cerința era să-l urmeze la București. Alături de ei mai veneau librarul german Frederich Walbaum și profesorul Aron Florian toți fiind de vârste apropiate.

Plecarea din Sibiu⁴ spre capitala României s-a petrecut în primăvara anului 1827 prin trecătoarea Branului. În drum, Aron Florian s-a oprit la Golești pentru a organiza o școală elementară cu începerea cursurilor în toamna aceluiași an. Ceilalți își continuă drumul. Frederich Walbaum deschide în câteva luni librăria de carte franceză cu sediul în casele Dinicu Golescu situate pe Podul Mogoșoia. Ceilalți doi viitori librari fac același lucru și inaugurează librăria de carte românească în centrul comercial al Bucureștilor, în mahalaua Sfântul Gheorghe Nou. Numele librarului Iosif Romanov este menționat, pentru prima dată, în cartea apărută la București, în anul 1827, cu titlul Începutul obiceiului de a se întrebuița în zilele Sfințelor Paști ouă roșii, scrisă de Constantin, preotul Patriarhiei Constantinopolului⁵.

Câțiva ani mai târziu, reîntâlnim aceeași librari în cartea profesorului Grigore Pleșoianu, Dialoguri francezo-românești, apărută la Craiova, în 1830, cu precizarea

* Biblioteca Metropolitană, București.

¹ A.N.C.I., fond *Catagrafi 1838, Culoarea de roșu*, nr. 82, f. 190: „Mahalaua Sfânta Vineri, nr. 982, Iosif sin Romanov, român, 35 de ani, căsătorit, negustor, librier, nevaccinat (nealtoit), șezător, supus chesaro-crăesc; Tina, soția sa, 26 de ani, nevaccinată, șezătoare, supus chesaro-crăesc; Marița, fată, 1 an; Aurica, româncă, 13 ani, necăsătorită, slujnică în casă”.

² Cristian Romano, *Iosif Romanov – librar, editor și tipograf din București în prima jumătate a secolului al XIX-lea*, în „Anuar al Arhivelor Municipiului București”, 1997, p. 32.

³ A. N. fond *Catagrafi 1838, Culoarea de roșu*, nr. 82, f. 191: „Mahalaua Sfânta Vineri, nr. 992, Iosif Popovici, român, nr. 35 de ani, căsătorit, negustor, librier, vaccinat (altoit), șezător, pământean; Axinta-Năftica, soția sa, 22 de ani, vaccinată, șezător, pământeană; Ileana, 30 de ani, văduva, bucătăreasă, șezător, pământeană”.

⁴ A.M.B., *Agia poliției București*, dos 1330/1841, f. 23.

⁵ B.A.R., fond *Cartea veche românească*, nr. 1321.

vânzării ei în București la „domnii librării Iosif Petrovici și Iosif Romanov”⁶, precum și în paginile Curierului românesc: „cărțile ce se află de vânzare la Iosif Romanov, librăria română”⁷. Sediul librăriei se află tot în centrul Bucureștilor, în „mahalaua Sfântul Gheorghe, nr. 419, în bolta răposatului Panaiotache Ștefan”⁸, doctor la Colegiul „Sfântul Sava”, mort în timpul ciumei din 1829.

Treptat, an după an, visul lui Dinicu Golescu devine realitate. Librăria românească, deși este concuroasă de comerțul cu carte franceză și carte greacă, se dezvoltă în corelație cu editurile, tipografiile și numărul cititorilor. Destinul cărții românești se hotărâse și nimeni nu se mai putea opune. Greutățile sunt înlăturate cu stoicism. Se înmulțesc anunțurile publicitare despre „librăria românească”⁹, ca și acele știri în care sunt menționați cei trei mari librari¹⁰ Iosif Romanov, Ioan Scarlat¹¹ pentru cartea greacă și Frederich Walbaum. Alături de aceștia, în București, se găseau și alți librari: Hagi Mihale¹², Ion Pocîrnea¹³, Iozink¹⁴, Gheorghe¹⁵. Comerțul de carte devenise o meserie profitabilă și apar primii ucenici, foarte probabil angajați de Iosif Romanov în librăria sa: Gheorghe Nicolau¹⁶ și Pavel¹⁷, calfe și Ion¹⁸, ucenici. Cum multe cărți se vindeau nebroșate se dezvoltă destul de bine profesia legătoriei de cărți și apar destui meseriași: Carol Irhart¹⁹, Dionisie Sfarți²⁰, Dumitru sin Ștefan²¹, Gligore Botezatu²²,

⁶ B.R.V., București, 1936, vol. III, p. 701.

⁷ „Curierul românesc”, III, nr. 17, 1831, p. 68.

⁸ A.M.B., fond *Agia poliției București, Cataografia stătuicească a poliției București (1831)*, dos. 177/1831, f. 129.

⁹ *Cantor de avis și comers*, I, nr. 23/17 iulie 1837, p. 91: „La Iosif Romanov, librăria românească (s.n.), în ulița Sfântul Gheorghe Nou, nr. 419, sunt următoarele cărți: *Halimaa*, în 4 tomuri. După stilul acestei cărți, *Erotoclit*, tonul 1 și al 2-lea gata, iar tonul al 3-lea, al 4-lea și al 5-lea, sunt sub tipar. Se află și alte cărți ce au ieșit acum din tipar și chiar mai înainte. Doritorii să se îndrepte la numita librărie”.

¹⁰ *Idem*, I, nr. 87.4 iulie 1838, p. 348: „În București, se află de vânzare la librăriile domnilor Iosif Romanov, în ulița Brașovenilor, Ioan Scarlat, la hanul lui Ștefan Vodă și Frederich Walbaum, la Podul Mogoșoia”.

¹¹ A.N.C.I., fond *Catagrafii 1838, Culoarea de roșu*, nr. 82, f. 85: „Mahalaua Stelea și Răzvan, nr. 459, Iancu Scarlat, 56 de ani, căsătorit, negustor, librier, nevaccinat, șezător, supus elinesc; Hrisanda, soția sa, grecoaică, 48 de ani, nevaccinat, șezător, supus elinesc; băiat, Constandin, necăsătorit, 23 de ani; fată, Aristița, necăsătorită, 16 ani; Constandin, sârb, 18 ani, necăsătorit, slugă, fecior în casă, pământean; Ilinca Botezatu, din nemțoaică, 25 de ani, văduvă, slugă; Ilinca Hariton, grecoaică, 40 de ani, văduvă, slugă.

¹² *Ibidem*, f. 340: „Mahalaua Sfântul Dimitrie, nr. 1688, Hagi Mihale, grec, 35 de ani, căsătorit, negustor, librier, rezător, supus elinesc; Ecaterina, soția sa, grecoaică, 26 de ani, șezătoare, supus elinesc; băiat Zalofor, 15 ani; fete Penelopa, 4 ani, și Elinca, 2 ani; Luxandra sin Ion, româncă, 30 de ani, slujnică, Ion Piliadi, grec, slugă”.

¹³ *Ibidem*, p. 432: „Mahalaua Crețulescu, nr. 2120, Iozink, prusian, 35 de ani, căsătorit, negustor, librier, vaccinat, supus prusian; Carolina, soția sa, prusiană, 24 de ani, vaccinat, supus prusian; fată, Roza, 5 ani;

¹⁴ *Ibidem*, f. 432: „Mahalaua Crețulescu, nr. 2144, Ion Pocîrnea, neamț, 41 de ani, căsătorit, librier, șezător, supus chesaro-crăesc.

¹⁵ *Idem, Culoarea de galben*, nr. 83, f.: „Mahalaua Oțetari, nr. 398, Gheorghe, român, 40 ani, căsătorit, negustor, cărturar, pământean; Marghioala, soția sa, 20 ani, Neculăe, fiu, 7 ani; Iancu, fiu, 4 ani; Zinca, fiică, 1 an; Sanda, mama lui, româncă, 70 ani, văduvă”.

¹⁶ *Idem, Culoarea de roșu*, pag. 82, f. 61: „Mahalaua Sfântul Gheorghe Nou, nr. 265, Gheorghe Nicolau, român, 20 ani, necăsătorit, calfă, librier, nevaccinat, șezător, pământean.

¹⁷ *Ibidem*, f. 61: „Pavel, român, 18 ani, necăsătorit, calfă, librier, nevaccinat, șezător, pământean”.

¹⁸ *Ibidem*, f. 61: Ion, român, 16 ani, necăsătorit, ucenic, librier, nevaccinat, șezător, pământean.

¹⁹ *Ibidem*, f. 349; „Mahalaua Sfântul Dimitrie, nr. 1728: Carol Irhart, neamț, 26 ani, necăsătorit, meșter, legător de cărți, supus chesaro-crăesc; Gheorghe Argo, 24 ani, necăsătorit, calfă, legător de cărți, supus englez; Nicolae Dumitru, român, 18 ani, necăsătorit, ucenic, legător de cărți, șezător, pământean”.

Luca Cremeși²³, Friederih Iohan²⁴, Ancăl sin Simion²⁵, Avram sin Iancu²⁶, Avram Smil²⁷, Ion Manole²⁸. Gustul pentru lectură creștea încet, dar sigur. Fenomenul era evident și observatorii lui n-au lipsit. Gheorghe Barițiu a fost unul dintre aceștia²⁹. Specializarea în difuzarea cărții românești l-a personalizat pe Iosif Romanov. Treptat, rosturile sale se regăsesc în definirea unui sistem național de difuzare a publicațiilor românești. Tot mai mulți oameni încep să construiască unitatea culturală a națiunii. Conștiința originii latine a tuturor românilor devenea o motivație a activității culturale, precum și a luptei politice. Se reliefa anacronismul despărțirii politice a celor trei provincii românești.

Vizita din vara anului 1836, făcută în București de Timotei Ciprian și Gheorghe Barițiu, statornicește rolul cultural al librarului Iosif Romanov, certifică onestitatea și îi garantează încrederea. Cei doi intelectuali transilvăneni sunt invitați acasă la Iosif Romanov³⁰ și împreună merg să-l viziteze pe I. H. Rădulescu³¹. Curând, prin intermediul lui Iosif Romanov tipăriturile din Transilvania și Moldova se difuzau

²⁰ *Ibidem*, f. 368: „Mahalaua Sfântul Dimitrie, nr. 1781, Dionisie Sfanți, neamț, căsătorit, meșter, legător de cărți, nealtoit, șezător, supus chesaro-crăesc; Terezi, soția sa, 39 ani, nemțoaică, supus chesaro-crăesc; fată, Reghina, 7 ani; Carol Chin, neamț, 34 ani, necăsătorit, calfă, legător de cărți, supus chesaro-crăesc; Eduard Cordiba, neamț, 28 ani, necăsătorit, ucenic, legător de cărți, supus chesaro-crăesc; Anica sin Gheorghe, româncă, 16 ani, necăsătorită, slujnică, pământeană”.

²¹ *Ibidem*, f. 396: „Mahalaua Șerban Vodă, nr. 1885, Dumitru sin Ștefan, român, 22 ani, necăsătorit, meșter, legător de cărți, sudit chesaro-crăesc; Ilie sin Iacov, român, 23 ani, necăsătorit, calfă, legător de cărți, pământean; Ilie sin Petre, român, 24 ani, necăsătorit, calfă, legător de cărți, pământean”.

²² *Ibidem*, f. 400: „Mahalaua Șerban Vodă, nr. 1892, Gligore Botezatu, grec, 30 ani, căsătorit, meșter, legător de cărți, pământean; Marița, soția sa, româncă, 20 ani, pământeană; băiat, Pană, 1 an; Năstase sin Anton, botezat din ovrei, 18 ani, necăsătorit, calfă, legător de cărți, pământean; Constandin sin Iacov, român, 16 ani, necăsătorit, ucenic, legător de cărți, pământean”.

²³ *Ibidem*, f. 400: „Mahalaua Șerban Vodă, nr. 1892, Luca Cremezi, neamț, 25 ani, căsătorit, meșter, legător de cărți, supus prusian; Rozina, soția sa, nemțoaică, 17 ani, supus prusian; băiat, Friț, 1 an”.

²⁴ *Ibidem*, f. 401: „Mahalaua Șerban Vodă, nr. 1897, Friderih Iohan, francez, 35 ani, căsătorit, meșter, legător de cărți, supus francez; Moris, soția sa, nemțoaică, 38 ani, supus francez; băiat, Friț, 4 ani; Marghioala sin Nicolae, româncă, 18 ani, văduvă, slujnică, pământeană; Ralița, româncă, 40 ani, văduvă, slujnică, pământeană”.

²⁵ *Ibidem*, f. 298: „Mahalaua Sfântul Gheorghe Vechi, nr. 1384, Ancăl sin Simion, evreu, 22 ani, necăsătorit, meșter, legător de cărți, supus englez”.

²⁶ *Ibidem*, f. 306: „Mahalaua Sfântul Gheorghe Vechi, nr. 1439, Avram sin Iancu, evreu, 28 ani, căsătorit, meșter, legător de cărți, supus chesaro-crăesc; Haia, soția sa, 23 ani, supus chesaro-crăesc; fată, Gilda, 10 ani”.

²⁷ *Ibidem*, f. 96: „Mahalaua Stelea și Răzvan nr. 507, Avram Smil, evreu, 40 ani, căsătorit, meșter, legător de cărți, șezător, supus rusesc; Lia, soția sa, evreică, 30 ani, supus rusesc; fată, Mișca, 12 ani; Moisi, evreu, 14 ani, ucenic, legător de cărți, supus chesaro-crăesc”.

²⁸ *Ibidem*, f. 98: „Mahalaua Stelea și Răzvan, nr. 501, Ion Manole, român, 33 ani, căsătorit, meșter, legător de cărți, șezător, pământean; Ana, soția sa, româncă, 22 ani, pământeană; Matei, român, 19 ani, ucenic, legător de cărți, pământean; Anghel, sârb, 18 ani, ucenic, legător de cărți, pământean”.

²⁹ „Gazeta de Transilvania“ IX, 1847, nr. 10, p. 3: „Gustul de citit la nația noastră, deși încet, el însă a crescut înverdat și sigur, de aici și trebuința de a se deschide librării măcar în orașele de frunte e simțită tot mai tare”.

³⁰ *Călători români pașoptiști, antologie*, studiu introductiv și note de Dan Berindei, București, 1989, p. 97, 102.

³¹ Timotei Cipariu, *Jurnal*, ediție îngrijită de Maria Protase, Cluj, 1972, p. 124. „De aici am mers la Romanov, carele încă mi-au dăruit vreo câteva cărți. Acolo și am întâlnit pre un român care multe pilde mi-au povestit, cum nu numai sultanul, ci însăși Domniul locului cu strășnicie s-au purtat asupra celor ce au voit prin slujbe deosebite a se trage de sub legiuita ocărmuire. Pentru pildă Hristodor cu turcii”.

în București, iar publicațiile bucureștene pleacă în sens invers pe aceleași drumuri. Peste ani, I. H. Rădulescu sublinia rolul „de apostol”³² al librarului. În relațiile dintre intelectualii transilvăneni, moldoveni și munteni el devine un confident respectat pentru discreția sa³³.

Câștigurile relativ bune îl încurajează pe Iosif Romanov să-și diversifice activitatea. Dorința lui era să cumpere o tipografie și să devină editor. Precipitarea îi întunecă luciditatea. Uită ajutorul acordat de I. H. Rădulescu și într-un mod ignobil cere în, 3 martie 1835, dreptul de a înființa o gazetă și o tipografie. Solicitarea se adaugă celorlalte atacuri concentrice declanșate de episcopul Chesarie și de Răducanu Clinceanu împotriva monopolului tipografic deținut de Heliade. Nimic din recuzita ipocriziei nu lipsește acestui atac declanșat de Iosif Romanov. Reclamă cu fățărnicie respectarea spiritului nou al Regulamentului Organic impus de ruși și denunță mincinos așa-zisa ilegalitate a condițiilor acordate lui Heliade prin monopolul tipografic³⁴. Răspunsul autorităților către Iosif Romanov impune decența în raporturile sociale și amintește petiționarului un principiu străvechi de drept potrivit căruia legile, în general, nu sunt retroactive³⁵. Eșecul îi provoacă lui Iosif Romanov revelație propriilor limite și îl readuce în cadrul comportamentului normal. Se privește critic și realizează că nu

³² „Tipograful român”, I, 1870, nr. 11, p. 44.

³³ Eftimie Murgu, *Cura de filozofie*, Timișoara 1986, p. 292: „Cinstite Părinte! (Veniamin Costachi – n.n.) 1836, decembrie, 31, București, Răvașele ce mi le vei trimite sub altă coverță le adresuește către Iosif Romanov, librar; aceasta în toată întâmplarea pentru securitate. Murgu”.

³⁴ A.N.C.I., fond *Vornicia din Lăuntru*, dos. 6157/1835, f. 26: „3 martie 1835, Cinstitei mari Dvornicii, plecată jalbă, București, că către sluga Simeon Romanov și Compania: Subsemnatul, în numele unei societăți, rog pe Cinstitul Mare Domn că se binevoiască a slobozi spre a da afară o gazetă în limba națională și totodată a întocmi o tipografie cu toate cele trebuincioase ale ei, atât pentru tipărirea acelei gazete, cât și oricărei cărți supuse la regulile cenzurii. Subsemnatul nădăjduiește că Cinstita Mare Dvornicie are să binevoiască a da mai sus ceruta voie pentru următoarele cuvinte: a) fiindcă negoțul, în puterea art. 157 al „Regulamentului Organic”, s-au publicat drept slobod pentru oricare articol de înaintare a industriei; b) cu toate că este o „Tipografie Privilegiată”, dar în puterea aceluiași articol al „Regulamentului Organic” este cunoscut învederat că toate monopolurile s-au stricat și s-au desființat pentru todeauna; c) dacă aceste cuvinte nu vor fi îndestule spre a dobândi subsemnatul voia ce cere, poate să și mai întărească cererea sa și cu aceasta că proprietarul „Tipografiei Privilegiate” ce este astăzi în ființă, neînându-se de condițiile cu care stăpânirea i-au dat acel privilegiu, este învederat că privilegiul să desputermicește ca orice contract; d) când s-a dat afară gazeta „Curierul Românesc”, cu toate că privilegiul și tipografia era în mâini străine, redactorul acelu „Curier” a desputermicit privilegiul și a dobândit voie de tipografie pentru tipărirea „Curierului”, pe vremea aceea când privilegiurile își aveau toată puterea lor; e) subînsemnatul cu atât mai vârtos nădăjduiește că să va învrednici da voia ce cerea, cu cît pentru darea afară a acelei gazete și a întemeierii tipografiei nu cere nici un monopol, ci numai singură voie, lăsând pe oricine slobod de a întreprinde asemenea lucruri pentru îmbunătățirea și sporirea industriei și a folosului obșteșc”.

³⁵ *Ibidem*, f. 27: „Jurnal al Sfatului Administrativ: luându-se în băgare de seamă cererea domnului librier Romanov, s-au chibzuit a i să da slobozenie numai pentru publicarea gazetei ce cere a publica, iar pentru ceea ce se atinge de tipografie, fiindcă proprietarul tipografiei de acum domnul Ioan Eliad, după documentul ce îi este dat din partea stăpânirii pentru încrederea ei, mai are câțiva ani până la împlinirea sorocului mărginit prin pomenitul de mai sus așezământ. Și măcar că prin art. 157 al „Regulamentului Organic” să publicasisește drept slobod comerțul, iar monopolurile se desființează însă, fiindcă acest privilegiu este dat de stăpânire cu soroc mărginit și întărit de către fapta obștească „Adunarea Divanurilor”, iar într-alt chip monopolurile se desființează de la punerea în lucrare a „Regulamentului organic” înainte. Pentru aceasta să se arate numitului domnului Romanov, că pomenitul de mai sus, domnul Eliad, urmează a-și împlini sorocirea sa după cuprinderea înscrisului așezământului ce are și oricine va avea să tipărească să le dea în tipăritul tipografiei domnului Eliad, cel care se va îndatori a le tipări după aceeași orânduială și plată cu care tipărește și ații. Semnează: Mihail Ghica și Alexandru Villara”.

poate edita o revistă din cauza neputinței intelectuale și nu a lipsei unei tipografii. Fără să realizeze, librarul fusese prins în mrejele unei conspirații organizată de ruși împotriva lui Heliade. Trezirea la realitate este rapidă și salvatoare pentru afacerile sale. O relație samavolnică în raport cu Heliade nu era nimănui facilă.

Peste un an, I. H. Rădulescu îl iartă și raporturile de colaborare se reiau. Lămurit, librarul se concentrează asupra comerțului de carte și reușește închegarea unui sistem de relații comerciale cu difuzori de carte din principalele orașe: Dimitrie Mica în Iași; Ioan Penescu în Brăila; Hagi I. H. Calciu în Focșani; Marin Stanciu în Ploiești; Marin Zavariu; în Pitești G. Simion în Vălenii de Munte; State Antonovici în Giurgiu; Ioan Constantinovici în Craiova; Alecu Dimitriu în Buzău și Petre Marcea în Rîmnic³⁶. Comerțul de carte este prosper și magazinul lui Romanov din București deținea în 1839 „75.000 tomuri de cărți românești, atât bisericești cât și mirene, precum și 1.500 condici de toată mâna”³⁷. În plin avânt și după ani buni de prosperitate, Romanov se confruntă cu dificultăți. Unele sunt inerente în afaceri și reprezintă întârzieri de plată însoțite, uneori, de lungi procese. Se adresează justiției române în cazurile Petrache Piteșteanu³⁸ și Nicolae Bălășescu³⁹ sau depune reclamații la Agenția austriacă din București împotriva creditorilor din Sibiu și Brașov, dar și a celor cu pașaport austriac din România⁴⁰.

O pagubă imensă i-a provocat focul devastator din ziua de 23 martie 1847, când au ars toate librăriile deținute de Iosif Romanov. Autoritățile l-au despăgubit cu suma de 8.000 lei pentru pierderile suferite⁴¹. În raport cu valoare reală a pierderilor, suma primită este foarte mică. Necazurile nu se opresc. Anul următor primește o altă lovitură extrem de dură datorată morții premature a vechiului său prieten de pribegie, asociat și cumnat, Iosif Petrovici, în noaptea de 14 decembrie 1848⁴². Momentul este depășit în timp. Se asociază, în 1854, cu Cristache Ioanin, institutor la școala din cartierul Oțetari, pentru a înființa Librăria Școalelor Naționale⁴³. Asociații înțeleseseră repede cât de profitabil era comerțul cu manuale școlare. Bazat pe vechea experiență, Romanov stabilește o întreagă rețea de difuzori în întreaga țară: Iosif Samitca și Florea Stănescu în Craiova; Ilie Anghel în Slatina; Ilie Florea în Caracal; Ioniță Bălănescu în Tîrgu Jiu; Răducanu Popescu în Turnul Severin; Tache Tonculescu în Pitești; Hagi Ioan Pitiș în Ploiești; Ioan Ioachim în Buzău; Florea Brătuș în Rîmnicu Sărat; Dimitrie Grădinarov în Brăila⁴⁴.

³⁶ „Foaie pentru minte, inimă și literatură”, V, 1842, nr. 15, p. 120.

³⁷ „Gazeta de Transilvania”, II, 1839, nr. 2, p. 20.

³⁸ A.N.C.I., fond Carantine, dos. 1185/97/1837.

³⁹ Idem, fond *Ministerul Instrucțiunii Publice și Cultelor*, dos. 8317/1835, f. 214.

⁴⁰ *Ibidem*, f. 215.

⁴¹ Catalog de numele persoanelor subscribe în folosul celor băntuși de focul întâmplat la 23 martie 1847, București, Tipografia Zaharia Carcalechi, 1848, p. 137.

⁴² Apud, Cristian Romano, *op. cit.*, p. 39: „Cartea Psalmii împăratului David, Sibiu, Tipografia George de Klossius, 1848, se păstrează în biblioteca familiei, iar textul însemnării are următorul cuprins: „Însemnare de la răposarea cumnatului meu Iosif Popovici la anul 1848, decembrie 14, ce și-au dat sfârșitul pe la 12 ceasuri noaptea și eu am însemnat ca să nu-l pociu uita pentru că el mă iubea pe mine și pe copiii mei. Dumnezeu să-l odihnească și s-au îngropat la Cernica”.

⁴³ A.N.C.I., fond *Ministerul Instrucțiunii Publice și Cultelor*, dos. 4034/1854, f. 31-36.

⁴⁴ *Ibidem*, dos. 3051/1858, f. 93; Dimitrie Țichindeal, *Fabule*, 1838.

Expirarea monopolului tipografic la sfârșitul anului 1837, îi permitea librărilor Romanov să devină proprietari de tipografie. În logica solicitării anterioare, a sosit timpul împlinirii unui vis. Totuși, în pofida obținerii unui profit bun în ultimii trei ani, Iosif Romanov nu cumpără nicio topografie. Îi lipseau resursele financiare necesare. Este un moment al adevărului. Acum, se devoalează public meschinăria reclamației împotriva lui I. H. Rădulescu. Obligat de împrejurări, I. Romanov se limitează numai la munca de editor. Începuturile noii activități se regăsesc în anul 1838, când susține financiar retipărirea fabulelor lui Dimitrie Țichindeal⁴⁵, *Istoria Genevei de Brabant*⁴⁶, *Pildele lui Esop*⁴⁷, *Copilul pierdut și licuriciul*⁴⁸. Un an mai târziu, în 1839, editează *Alfavită suflutească*⁴⁹ și *Cazania*⁵⁰.

Munca de editor îl conduce pe I. Romanov spre cumpărarea unei tipografii. Costurile se reduceau și implicit sporea profitul. În 1855, înființează Tipografia Națională⁵¹, cu sediul în ulița Nemțescă, nr. 27, în hanul lui Gheorghe Gherman, unde se găsea o librărie a sa. Întreprinderea tipografică era o asociere cu Ștefan Rasidescu, fiul tipografului Radu de la Mitropolie, și fost ucenic în imprimeria lui I. H. Rădulescu prin anii 1830, precum și cu câțiva membri ai familiei: George N. Grigoriu, căsătorit cu fiica sa Maria; Ioan Romanov, fiul surorii sale Ana; Cristu Ioanin și Virginia Ioanin-Romanov, nepoata sa⁵². Într-un anunț publicitar, Ștefan Rasidescu ne descrie tipografia: „Această imprimerie sub firma de Tipografia Națională a domnului Iosif Romanov și

⁴⁵ Dimitrie Țichindeal, *Fabule, ~ Filosofice și Politice prin Fabule* învățători morale întocmite de Parohul Becchereului mic și al școalelor preparande din Aradul vechiu catehet D. Țichindeal. [Ed. II]. București (în Tip. lui I. Eliad), 1838. (19,5 x 13,5). XIV + 430 p. (I 99824). Cu caractere chirilice. Prefață de I. Eliad. Ediție menționată și în *Iarcu*, p. 39. Ed. I apărută în 1814.

⁴⁶ *Istoria Genevei de Brabant*. Tradusă din franțuzește de G. Pleșoianu, Inginer. Cu șase icoane frumoase [București], 1838. (15,5 x 10). 4 f. + 191 p. + 5 f. (cuprinzând Catalog de Cărți al librăriei Iosif Romanov și I. Popovici precum și Visarion Rusul) + 6 f. pl. 2 sfântiși. (I 850). Cu caractere chirilice. După prelucrarea lui M. de Robville (v. Dicț. lit. rom.-lași, p. 390). *Idem*. București, Librăria românească a D. Iosif Romanov și tovărășie, 1838 [pe copertă: 1858]. (15 x 9,5). VI[-VIII] p. + 173 p. + 6 f. pl. (I 68714). Cu caractere chirilice.

⁴⁷ *Viața și pildele preînțeleptului Esop*, București (Tip. Națională a lui I. Romanov și comp.), 1858. (16 x 10). 141 p. 2 lei, 20 parale. (I 439840). Cu caractere chirilice.

⁴⁸ *Copilul pierdut și licuriciul*, traducere din limba franceză de G. Pleșoianu, inginer. Dată în tipar cu toată cheltuiala domnului Iosif Romanov și comp., librării români din București, în ulița Brașovenilor, nr. 419, vopseaua roșie, cu cinci icoane frumoase, [București], 1838.

⁴⁹ *Alfavită suflutească*, cu toată cheltuiala librării români din București, Iosif Romanov și Popovici, Tipografia Gheorghe de Klozius, moștenitorul răposatului I. Bart, Sibiu, 1839, (ediția I, 1803, Sibiu). Episcop al Bisericii Răsăritului din Transilvania, Vasile Maga, și directorul școlilor românești, Moisi Fulea.

⁵⁰ *Cazania* ce cuprinde în sine Sfintele Evanghelii, tâluite ale Duminecilor de preste tot anul, și cu Cazaniile sinactariului la toate praznicile împăratești, împreună și cu ale Sf[î]nților celor mari pe 12 luni de preste An, care Cazanii mai întreprindusă atât la vorbă cât și la înțeles, fiind cele vechi foarte proaste în vorbire, și în multe locuri sau aflat și greșite. Și s-au tipărit această sf[î]ntă Cazanie, întocmai după Izvodul ce sau fost tipărit la sf[î]nta Episcopie Buzău, Episcop fiind D. D. Chesarie, care Cazanii câte au fost, toate sau ars la anul 1847 Martie 23 la București. Iară acum tipărită cu cheltuiala D-lor Iosif Romanov și Comp. Libreri românești din București, unde să află toate de vânzare, doritori pot afla prăvălia D-lor în București pe ulița Zărafilor, vecini fiind cu Nicolae Hristu Zăraful. Iară, acum la anul 1850 Maiu 30, sau tipărit supt Stăpânirea Înălțatului Împărat al Austrii, Marele Prințip al Ardealului Francisc Iosif Intîiu. Și în Țara Romanescă D. Stăpînitoriu Barbu Dimitrie Știrbei Voevod. Aflândusă și două Armii împărațiști Rusești, și turcești în Țară. Sibiu (sau tipărit în priv. Tipografie lui Gheorghe de Clozius), 1850. (36,5x23). 1 f. + 406 [-410]p. (III 6501). Cu caractere chirilice.

⁵¹ C. Baronzî, *Viața lui Gutenberg*, București, 1857, p. 141-143; Dimitrie C. Ionescu, *Un mic istoric asupra tipografiilor din România*, Craiova, 1927, p. 10, 24.

⁵² A.M.B., fond *Curtea apelativă de comerț*, dos. 146/90/1862 și dos. 140/2/1862.

Compania se recomandă ca cea mai perfectă până astăzi în țară. Are trei mașini iuți, două teascuri mai mici pentru lustru, litere de tot felul, române, franceze, nemțești, grecești, rusești, litere caligrafice, tot ce se atinge de tipărit, cu deosebite culori, toată de o eleganță și frumusețe însemnată⁵³. Primul director tehnic al tipografiei a fost Carol Scarlat Walter și șef de atelier, Francisc Göbl⁵⁴. Până în 1863, timp în care patron a fost Iosif Romanov, tipografia a tipărit peste 120 de cărți și aproape 20 de gazete și calendare. Periodice mai importante sunt România, Concordia și Dâmbovița, ultimul redactat de Dimitrie Bolintineanu.

După depășirea momentelor grele din anii 1847 și 1848, activitatea lui Iosif Romanov este din nou prosperă. Ca și Zaharia Carcalechi, librarul Romanov, deși implicat în mișcările culturale cu adânc substrat politic, nu participă direct la revoluția română din 1848. Ulterior, I. Romanov sprijină activ activitățile politice unioniste și tipărește manifeste care propagau idealurile unirii, fapt consemnat de M. Kogălniceanu într-o scrisoare către I. I. Filipescu din 10 iunie 1857⁵⁵. În plus, comisarul francez din București, Talleyrand Périgord, îi comunică la Paris contelui A. Walewski că „mai mult de 400 de persoane au răspuns la această chemare și reuniunea a avut loc în curtea Imprimeriei Romanov”⁵⁶. Manifestarea fusese organizată în vederea constituirii viitoarei Adunări ad hoc.

Criza economică de la începutul domniei lui Alexandru I. Cuza și facilitățile create investitorilor străini au lovit greu firmele românești. Printre multele întreprinderi falimentare s-a găsit și Tipografia Națională⁵⁷. Aflată în incapacitate de plată, în anul 1862, Tipografia Națională este preluată de către Ștefan Rasidescu, care achită polițele restante cu ajutorul socrului său, Simeonov.

Un an mai târziu, în 1863, Iosif Romanov se stinge din viață. Disparația sa lasă cunoșcuților amintiri frumoase. Prietenii apropiați îl regretau sincer. Mulți fuseseră ajutați să-și alcătuiască bibliotecile personale, cum a fost Timotei Cipariu⁵⁸, sau îi datorau ajutor material direct, fiind membru fondator al primei asociații profesionale și de ajutor: Casa de ajutor reciproc a tipografilor din România. La pomenirea tradițională de 7 ani, I. H. Rădulescu evocă amintirea librarului mesianic⁵⁹. Iosif Romanov a trăit pentru idealul unității culturale a tuturor românilor. Un destin fericit i-a hărăzit să trăiască momentul unirii politice a Moldovei cu Țara Românească. Știa că urmează inevitabil alipirea Transilvaniei natale la țara mamă. Nimic nu l-a oprit din drumul său. Tânguirile familiei și falimentul nu l-au speriat. A murit sărac, dar fericit că și-a împlinit menirea.

⁵³ România, anul I, 1857, nr. 41, p. 3.

⁵⁴ George Ionescu, *Spicuri din trecutul tipografiei cu privire mai ales la tipografiile românești*, București, 1907, p. 24.

⁵⁵ *Documente privind Unirea Principatelor*, vol. III, *Correspondență publică 1855-1859*, editat de Cornelia Bodea, București, 1963, p. 274-275.

⁵⁶ D.A. Sturza, *Acte și documente relative la istoria renașterii României*, vol. IV, București, 1889, p. 335.

⁵⁷ A.M.B., fond *Comisia Poliției București, Culoarea de roșu*, dos. 101/1859 f. 20; dos. 25/1860, f. 32; dos. 40/1860, f. 12; vezi și Ministerul Oficial al Țării românești, nr. 169, 2 august 1861, p. 675.

⁵⁸ Sigismund Jako, *Philoblon transilban*, Cluj, 1977, p. 310; 360.

⁵⁹ *Tipograful român*, I, 1870, p. 44-45.

IOSIF ROMANOV, BOOKSELLER AND PUBLISHER

Abstract

The Transylvanian Iosif Romanov (born in 1803, at Beadorf near Sighișoara) was a Messianic bookseller in the period of transition from classicism to romanticism. His orthodox education and the reminiscence of the classicism consolidated his faith in the possibility of the enlightenment of people through the written word.